

Limburgs
Volkskundig Genootschap

LAPJESPROEF VOOR DRIE ZUSSEN

100 artikelen over
volkscultuur in Limburg

 HET BELANG VAN LIMBURG
Limburger én wereldburger

Volkscultuur in Limburg

100 teksten verzameld door Luk Indesteege en Herman Clerinx

met een wetenschappelijke begeleiding door Hilde Schoefs

met een voorwoord van Marc Jacobs en Annick Boesmans

in opdracht van het Limburgs Volkskundig Genootschap

en met de medewerking van:

Karel Baeten, Rob Belemans, Annick Boesmans, Theo Broers, Jacques Collen, Mathieu

Driessen, Raymond Lambie, Robert Nouwen, Reinhilde Pieters, René Raets, Raymond

Rutten, Raf Van Laere, Elvira Vavedin en Mien Verdingh

Tussen 2002 en 2004 verschenen in de rubriek Duizendpoot van Het Belang van Limburg welgeteld honderd bijdragen over volkscultuur in Limburg. Ze geven een blik op de verrassende hoeveelheid volkscultuur, die in deze provincie aanwezig is. Soms gaat het om oude gebruiken die haast wanhopig proberen te overleven, soms gaat het om gloednieuwe fenomenen. Steeds bieden de teksten een beeld van wat de Limburgers bezighoudt.

In dit boek worden de honderd stukjes gebundeld. Ze werden redactioneel enigszins gestroomlijnd en geactualiseerd, en ondergingen een wetenschappelijke 'controle', maar in wezen staan ze afgedrukt zoals ze in de krant waren gepubliceerd. Om praktische redenen staan ze in dit boek per thema gegroepeerd.

In veel gevallen hebben lezers gereageerd. Ook van die reacties bevat dit boek een – helaas te beperkte – bloemlezing. Vaak vormen de reacties een schitterende aanvulling op de oorspronkelijke teksten.

Bijna altijd zijn de artikels gebaseerd op eigen onderzoek van de auteurs. In veel gevallen fungeerde ook het internet als bron. Hebben de auteurs uit nog andere bronnen geput, dan staat dit onder de tekst vermeld.

Voor u begint te lezen nog even dit: de auteurs claimen over hun onderwerpen geen deskundigheid of alwetendheid. Gewapend met een hopelijk snelle blik en een scherp opmerkingsvermogen hebben ze tussen 2002 en 2004 de veranderingen in het volksculturele klimaat van hun Limburgse biotoop geregistreerd. Daarvan brachten zij verslag uit.

Bent u het niet met een bijdrage eens, heeft u vragen of kan u een en ander aanvullen, aarzelt u dan niet om te reageren. Dat kan via de website van het Limburgs Volkskundig Genootschap:

www.volkskunde-limburg.be.

Dit is het zesde deel van de verzameling:

Inhoud van deel 6. De beste vrienden van de mens

Duiven.....	4
Hanengevechten.....	7
Hanenzingen.....	9
Kippen in de tuin: van hoevedier tot hobbydier	14
Mollen	17
Imkers en hun bijen.....	19
Koeschijten.....	20

Duiven

Luk Indesteege

Wie op zondag naar Radio 1 luistert, mist een beetje de berichten voor duivenliefhebbers. Dat waren zeer betrouwbare weersvoorspellingen. De duiven vliegen echter nog altijd en hun melkers zijn nog steeds op post.

Het duivenspel is tegelijk eenvoudig en veeleisend. Duizenden duiven worden binnen enkele seconden op 500 km of meer van huis gelost. Ze vliegen op hun zesde zintuig terug naar hun hok tenzij mist, tegenwind of onweer hen uit koers slaat. Thuis staat de duivenmelker geduldig te wachten om de ring te nemen en in de 'constateur' te steken. Er zijn meer dan 60.000 duivenliefhebbers in België; een relatief groot deel zijn Limburgers.

De duivensport is rond 1800 in Luik ontstaan. De eerste buitenlandse lossing gebeurde in 1806 in Lyon: de duiven werden in negen dagen te voet van Luik naar Lyon gebracht. Later ontstonden er duivenclubs in Antwerpen, Brussel, Mechelen en Leuven. Pas na 1880 werd de duivensport populair op het platteland. Tot 1926 waren er zelfs grote 'fond' vluchten vanuit Rome. De Alpen waren echter te hoog voor veel duiven en dat verklaart waarom de Barcelonavlucht nu 'de max' is.

Inmiddels is de duivensport zeer modern geworden: geklimatiseerde hokken, computers en duiven onder medische controle. De Vlaamse duiven zijn wereldberoemd. Japanners komen hier prijsduiven opkopen voor 25.000 € en meer. Er zijn tegenwoordig beroepsduivenmelkers en duivenmakelaars. De duiven zijn ook op het internet vertegenwoordigd, onder meer op www.duivenstartpunt.be. Kwatongen beweren ook op www.com.com.com.com...

De duivensport is sterk verbonden met de traditionele volkscultuur. De klassieke duivenhokken, de verhalen, het bijgeloof, de trucs en de rituelen gaan over van vader op zoon. Wat voelt een duivenmelker wanneer zijn lievelingsduif valt, wat doet hij met een dakzitter, waar kan hij hemelse steun vinden? Pastoor Hertogen van Vroenhoven (Riemst) is de proost van de duivenliefhebbers. Op 17 maart 2002 kwamen zij vanuit heel Vlaanderen naar Vroenhoven voor de provinciale duivenwijding, waarmee ze hun hok onder de bescherming stelden van beschermvrouwe Catharina Labouré, de duivenheilige uit Parijs. Zij werd in 1947 heilig verklaard na een leven van zorg voor haar duiven in het klooster van de Rue du Bac.

De toekomst van de duivensport is echter onzeker. Duiven melken vraagt veel tijd, je kan nauwelijks op vakantie en binnenkort doet de elektronica zijn intrede. Gaan er dan veel gepensioneerden afhaken? Zijn er voldoende jonge melkers? Zijn er ook vrouwelijke duivenmelkers? Kan een kleine melker nog op tegen de grote beroeps? Geen mens die het weet.

Bron:

Jan Desmet, *Dieren in sport en spel*. Artis-Historia, 1995

Reactie:

Maasmechelen 7/5/02. Ik ben provinciaal afgevaardigde in de nationale promotiecommissie van de duivensport. Ik heb uw artikel gelezen over de duivenmelkers. Goede tekst want ik moet alle niveaus mijn duivenliefhebbershart toedragen. We leven in een democratisch land, dus laat het plezier aan de eenvoudige amateur maar ook aan de grootste professioneel. Als het er maar eerlijk en plezierig aan toegaat. Duivensport is inderdaad een fijne aanrader als hobby en schrijf maar voor eeuwig en altijd dat je als duivenliefhebber wel op vakantie kunt gaan. Als je je verstaat met je gebuur of vriend duivenliefhebber dan is dat probleem opgelost. En dat er dure hokken zijn is ook waar, maar je moet geen duur hok hebben om goed te spelen. Als er maar voldoende licht en lucht is en je je duifjes weet te motiveren. Plezier gegarandeerd. Verhalen van vroeger.....en echt gebeurd ! Ik heb eens een verhaal horen vertellen hoe het vroeger, dus honderd jaar geleden er aan toeling. De liefhebber van Boorseme moest de aankomst van zijn duif gaan melden in Opgrimbie. De duif werd bij aankomst in een stoffen zakje geduwd en om de honderd meter doorgegeven aan een looper om het beestje ter snelst te tonen in het lokaal. Later werd niet meer met de duif gelopen maar met de gummie die bij vertrek rond de poot van de duif was gedaan. Toen stond nog een half dorp op stelten als eens een duivenwedstrijd was. Het duifje vond de weg naar haar hok terug en dat was plezant, weet je ! Want men wist niet hoe dan kon. Nu honderd jaar later, we zijn al bijna in Mars, maar nog weet men niet precies hoe dat komt. Straf h É ! Als je dus voor deze hobby bent, dan moet ik u niet vertellen wat er in een liefhebber omgaat als de duifjes plots daar zijn. De dakzitter Wat wij doen met een dakzitter ? Ik heb dat voor gehad maar het was wel mijn fout. Als de motivatie van de duif er is, als je aandacht aan het beestje geeft, dan komt het wel binnen. Ga jij graag bij je thuis binnen als er geen aandacht voor je is, als er geen affectie is ? Neen toch ! Voor een duifje is dat juist hetzelfde. Pastoor Hertogen. Volgend jaar ga ik wel naar Vroenhoven voor de provinciale duivenwijding. Ik nodig de liefhebbers uit daar eens naar toe te komen. Sint-Antonius heeft mij ook al verloren dingen terug doen vinden, misschien gaan mijn duiven dan ook beter komen na bezoek aan pastoor Hertogen. Het is toch wel fijn zeker als we eens zonder hoed op maar wel met een korf duiven in de kerk mogen. Ik wil dat meemaken! Wie niet ? Duivensport en elektronica En over die elektronica gesproken. Wat ik nu ga zeggen, daarvan weet ik dat er sommigen boos op mij gaan zijn, maar dat geeft niet. Die elektronica mogen ze voor mijn part gerust invoeren. Het verleden heeft mij geleerd dat in zulke gevallen diegene die nu reklameren, dan de ergsten zijn om het te hebben. En spreek mij niet dat die duivenliefhebbers het niet gaan kunnen. Zo een dommeriken zijn we nu ook weer niet, die dat beweert, beste liefhebbers, zullen wij eens een poelbrief voorleggen. Het zal dagen duren eer ze dat door gaan hebben en dat geldt ook voor de slimsten onder hen. Dus ! Laat gaan dat elektronisch constateren ! Als ik als kleine liefhebber een vroege duif heb, dan zal dat dan ook zo zijn. De kleine liefhebber en de beroeps Kan een kleine melker nog op tegen de beroeps ? Ja wat is beroeps ? Iemand die welgesteld is, goed ingericht, op en top voor de duiven is en met meer duiven en geld kan uitpakken dan anderen. Dat heb je overal. Maar overal zijn maar enkele goede duiven en iedereen moet zich reppen om zondags erbij te zijn. Denk je dat een kleine liefhebber zijn kampioenenduifje niet zou verkopen ? Misschien niet ! Misschien wel ! In ieder geval we moeten ons allemaal respecteren, want iedereen heeft iedereen nodig ! De gepensioneerden. Verder de gepensioneerden, die zullen nog niet zo rap afhaken. Als hun duiven komen voor ter snelst, dan zul je niets horen ! En als de aankoop van dat elektronisch ding te duur zou zijn over naar familie ! Maar hebben willen we het ! In Holland en Duitsland is daar ook praat over geweest, maar nu hoor je daar niets meer van. Zijn de Belgen dan anders, neen toch zeker ! Dus En als we praten over veel liefhebbers die gepensioneerd zijn ! Awel

juist, laat die gepensioneerde man toch rustig met zijn duifjes bezig zijn of moet hij 10 keer per dag op de vingers van moeder staan kijken, een vrouwmens dat jarenlang voor pa en gezin gezorgd heeft en haar dagindeling daarvoor afgestemd had. Duivensport is een hobby aan huis en dat is fijn ! Duivensport voor jong gepensioneerden ! Ja daar zijn we mee bezig. Er is lang nagedacht hoe wij die communicatie gaan lanceren. Maar dat ga ik nu eens niet verklappen. De vrouwen-duivenliefhebbers De vrouwen praten ook mee. Een daar waar een vrouw aan het roer van de duivensportkolonie staat, gaat het meestal zeer goed. Welk zintuig die vrouwen hebben om ons zondags zo af te troeven, daar is tot op heden ook nog niemand achter gekomen, juist zo min als men achter het geheim van het duifje is gekomen. Ik wil maar zeggen van werkmans tot pastoor, advocaat en dokter, van elke laag van de bevolking doet er wel iemand mee. Is dat niet fijn ? De jonge liefhebbers En de jonge liefhebber en beginnelingen ! Die zijn er ook in Limburg en nog niet zo weinig als je denkt ! In Limburg wordt voor die mensen iets speciaals georganiseerd. Hieronder geef ik de voorwaarden op om mee te doen . Het lidmaatschap is volledig gratis. Wie kan lid worden ? * Elke ZELFSTANDIG spelende liefhebber tot en met de leeftijd van 30 jaar (geboren vanaf 1.1.72). * Elke beginneling die MAXIMUM 5 JAAR LID is van de KBDB (Eerste hoklijst vanaf 1998 of later.) * Ook tandemliefhebbers komen in aanmerking mits elk der partners niet ouder is dan 30 jaar. * In Limburg woonachtig zijn, op eigen naam spelen en vooral zelfstandig spelen met de duiven. Hiervoor wordt de nodige communicatie gevoerd. VoilÃ Duizendpoot, terwijl mijn duifjes rustig op het hok zitten, klaar voor de wedstrijd van het weekend en de meeste liefhebbers onder de lakens liggen, zit deze om 12 uur ~s nachts dit artikeltje te schrijven. Als ik er niets voor over had, was dat niet waar ! Dus gooi deze knuppel maar in het hoenderhok, want als dit zou mogen gelezen worden door uw lezers, dan komt er gegarandeerd reactie van binnenuit. Over zoiets bestaan er altijd pro en contra's. Moet je daarvoor kwaad worden ?..... Neen toch zeker ! Het kan zijn wat het wil, maar duivensport is een fijne hobby, laat u dat van mij en alle liefhebbers gezegd zijn! Probeer het zelf eens ! Vriendelijke groeten van Mathieu Deckers

Hanengevechten

Luk Indesteege

In de Franse regio Nord-Pas de Calais zijn er ongeveer zestig vaste 'gallodrooms', pistes waar geregeld hanengevechten worden georganiseerd. Daarnaast vinden er ook gelegenheids-hanenkampen plaats naar aanleiding van kermissen of andere feestelijke gelegenheden. Bij ons in Limburg is dit tijdverdrijf illegaal maar toch bestaat het nog. Er zal nog veel water door de Demer vloeien vooraleer deze taaie traditie verdwijnt.

De Franse wet laat hanengevechten enkel toe waar een lange traditie bestaat, onder meer in de departementen Nord en Pas-de-Calais. In 1963 werden ze nochtans ook daar verboden, op voorstel van een volksvertegenwoordiger uit Toerkonje (Tourcoing), in de buurt van Rijsel (Lille). De man luisterde naar de toepasselijke naam Lecocq. Een jaar later echter kwam generaal de Gaulle (al even toepasselijk) persoonlijk tussen om de hanengevechten weer toe te laten, na een brede protestbeweging. Tot op vandaag zijn de 'combats de coqs' in Noord-Frankrijk bijzonder populair, en er wordt een aardig mondje Vlaams dialect gesproken. Er komen immers heel wat eigenaars van hanen uit de streek van Poperinge en Ieper meespelen.

Hanengevechten is een zeer 'volkse' sport en niet geschikt voor gevoelige zielen. Sinds het spel illegaal is, zijn de toeschouwers vooral mannen. Het gokken erbij is al even traditioneel. Toen het nog mocht, werden er vechthanen gekweekt door rijkswachters, pastoors en schoolmeesters. Toen gingen ook vrouwen en kinderen kijken.

Hoe ziet zo'n hanengevecht er nu uit? De fokkers komen, met hun hanen in gevlochten wilgenbiezen kooien of houten bakken, samen op een afgesproken plaats in het bos of in een schuur. Bij lottrekking worden de vechtkoppels aangeduid. Daarna worden de hanen gespoord: ze krijgen vlijmscherpe metalen sporen aan de poten vastgeriemd. Om alles een beetje binnen de perken te houden en 'diervriendelijk' te blijven, mogen de sporen niet langer dan 52 mm zijn. In de arena worden de hanen door hun fokkers aan elkaar voorgesteld. Het is duidelijk dat ze elkaar rauw lusten.

Dan begint het gevecht. De hanen doen enkele rondjes, tot één van de twee toeslaat. De pluimen rond de nek gaan rechtop staan en er wordt duchtig met de snavel gepikt, soms zelfs in de ogen. De haan die het langst rechtop blijft, wint. De haan die valt en op de rug terechtkomt, delft het onderspit. Wanneer een haan een poot of een vleugel breekt, wordt het gevecht onmiddellijk stopgezet. Er kan wel eens wat bloed vloeien. Na zes minuten is de haan die nog rechtop loopt, de fiere winnaar. Maar het gevecht kan best spannend zijn. Vaak slaagt een 'gevalen' haan erin zich weer op te richten en de rollen om te keren. Het gaat in een hels tempo: er zijn tientallen gevechten na elkaar, telkens met een gokbeurt.

Bronnen:

- Christian Dutoit, Hanengevechten in de Franse Nederlanden: een omstreden traditie, *Meervoud*, 66 (april 2001): zie www.meervoud.org
- eigen veldwerk

Zie ook:

- Op de website van het Limburgs Volkskundig Genootschap staat een uitgebreid artikel van Robert Nouwen, 'Vechthanen in België, hoenders met een verleden en een traditie.' Ga daarvoor naar <http://www.volkskunde-limburg.be/html/home.html> en klik op 'artikels'.
- Robert Nouwen, Hanengevechten in België: over de geschiedenis van het dagelijkse leven en de instandhouding van levend erfgoed, *Volkskunde*, 105 (2004), pp. 35 - 54

Reactie:

Ondanks een harder optreden van politie en gerecht de laatste jaren vinden er nog steeds hanengevechten plaats. Vooral in Zuid-Limburg en Oost-Brabant. Vooral Kerniel, Zepperen, Wellen, Berlingen, Lauw en Kozen waren van oudsher bekende organisatieplaatsen en er woonden ook talrijke liefhebbers. Vroeger was het vooral de haan op het boerenerf, nu worden ze door minder beoefenaars talrijker en gericht gekweekt. De Belgische haan had vroeger de naam een groot uithoudingsvermogen te hebben. Door kruisingen met oosterse (agressie) en Franse (klein maar trefzeker) soorten is de vechthaan enigszins geëvolueerd.

De liefhebbers, meestal senioren, komen nog uit de traditionele regio's. De hanen worden in drie categorieën verdeeld: jonge (kalenderjaar van geboorte), oude (van vorig jaar) en schele (blind aan één oog). Zij worden per categorie tegen elkaar uitgeloot (koppel genoemd). De jonge hanen zijn uiteraard het grootst in aantal. Tijdens een toernooi zullen er dan meestal ook 3 of 4 koppels jonge hanen vechten, en slechts 1 of 2 koppels oude. Oude hanen hebben vaak een zekere faam verworven omdat ze als jonge haan in het vorige seizoen 3 of 4 gevechten wonnen. Dat kan vooraf tot allerlei speculaties bij de gokkers leiden. Oude hanen zijn vaak uit één oog blind en moeten verplicht tegen een haan met dezelfde handicap in het perk. De tegenpartij controleert soms met bruuske handbewegingen of de haan wel degelijk blind is aan één kant.

De hanen worden tegenover elkaar in het perk gezet. De eerste contacten (de vlucht genaamd) zijn erg belangrijk. De hanen vliegen elkaar onmiddellijk te lijf, waarbij de aangebonden vlijmscherpe sporen door de lucht zwiepen. In veel gevallen worden hier cruciale letsels toegebracht of zelfs dodelijke verwondingen veroorzaakt. Daarna (na een paar minuten) gaat het gevecht verder aan de grond. De hanen duwen met hun nek tegen elkaar en proberen de koppluimen van hun belager met de bek beet te pakken, om vervolgens een slag met de sporen toe te brengen. Hanen passen hierbij een bepaalde tactiek toe: sommigen houden hun kop hoog, andere proberen hem te verbergen of lopen rondjes. Nog andere hanen zijn meesters in het ontwijken van de sporen van de tegenpartij. Indien een van de twee hanen het op een lopen zet en tegelijkertijd ook schreeuwt, verliest hij de kamp en wordt het gevecht gestaakt. Verliest ook: de haan die gedurende twee volle minuten met een deel van de romp de grond raakt. Indien beide hanen na 50 minuten nog op de been zijn, eindigt de strijd onbeslist. De wedstrijd eindigt ook onbeslist indien beide partijen elkaar gedurende twee minuten geen enkele slag of beet meer toebrengen. Hanen die een gevecht winnen, krijgen de beste zorgen toegediend. Verliezers belanden onvoorwaardelijk in de kookpot.

Typische namen zijn: blauwe, rode, zwarte en gele (kleur). Ook geelpoot of draaier (gedrag bij het vechten), ouwe schele of treffer (veel overwinningen in korte gevechten, met steeds de dood van de tegenstander tot gevolg). De bedragen van weddenschappen variëren: bij jonge, onbekende en onervaren hanen zijn de toeschouwers nogal terughoudend. Naarmate de kamp vordert, probeert men partij te kiezen; de inzetten bedragen niet meer dan 20 tot 50 €. Bij oudere, ervaren koppels worden er meestal bij aanvang van het gevecht bedragen ingezet. Bedragen van rond de 100 € zijn hier meer gebruikelijk. De weddenschappen worden steeds ter plaatse en individueel afgesloten, zonder tussenpersoon. (Pierre Vandersmissen, Alken)

Hanenzingen

Luk Indesteege

Een mistige zondagmorgen in oktober 2003. Rond kwart voor 10 zitten een tiental mannen wat gespannen te wachten in café Pallieter te Wilderen. Zij zijn niet daar voor de sympathieke cafébazin maar voor hun passie: het hanenzingen. Het spel is bezig in een bijgebouwtje in de tuin, en alleen de aantekenaars en de controleurs zijn erbij, in absolute stilte. Om 10 uur rinkelt de bel, het eerste spel is voorbij en dan begint een druk heen- en weergeloop. De scores van het aantal zangen per haan worden in de computer gebracht, de 40 hanen worden in hun mandje gezet en verdwijnen in de koffers van de auto's voor het café. Even later is de uitslag bekend. Vreugde en woede zijn hier dicht bij elkaar, dorst is een logisch gevolg. Om half elf begint het tweede spel, ditmaal gedurende een half uur.

In Haspengouw wordt er op een tiental plaatsen aan hanenzingen gedaan. Naast Wilderen zingen ze ook in Jeuk, Bommershoven, Donk, Diepenbeek en Wintershoven, en ook in het nabije Oost-Brabant. Elke zaterdagavond en zondagmorgen worden er twee wedstrijden gespeeld: een eerste van een uur en een tweede van een half uur. Daarbij gebruiken sommige spelers andere hanen. Soms is er zelfs een avondzang van één uur. Het speelseizoen loopt van einde augustus tot Pasen want de meeste spelers zijn ook duivenliefhebbers, en die beesten vliegen in de zomer. De spelers zijn allen gewone mannen tussen ongeveer 30 en 70 jaar.

Iedere speler geeft bij de inzet aan hoeveel slagen zijn hanen in één uur zullen maken: 40, 50, 60 of hogere tientallen. Bij de wedstrijden van een half uur moet men 20, 30, 40, ... slagen opgeven. Tevens zet men geld in, ongeveer 5 tot 10 € per haan. Datinzetsysteem is vrij ingewikkeld. Men kan inzetten op het juiste aantal slagen, op 1 of 2 slagen onderzang (te weinig keren gekraaid) of overzang. Verder kan men inzetten voor het voorwerp (de prijs van de dag) of voor de pot.

Hoe verloopt nu het spel? Zodra de hanen in hun spelhokken buiten zitten, gaan de tellers naar binnen, warm achter glas. Er is plaats voor 88 hanen. Vanaf het fluitsignaal noteert iedere teller het aantal slagen of kraaien van 4 hanen. Deze spelers worden per drie door een controleur in het oog gehouden. Er heerst absolute stilte zolang het spel duurt. Alleen het hanengekraai vult de lucht. Aan het einde van het spel gaat de bel, maar die verrast niemand want nagenoeg alle aanwezigen hebben een chronometer. Het aantal slagen per haan wordt in een computer ingegeven, en vrij snel is de winst per haan berekend. Na de twee spelen worden de winsten op de inzet uitbetaald. Globaal over het seizoen lijden de spelers altijd verlies, maar zij doen het voor het plezier en de vriendschap. De winst die de vereniging heeft, gaat integraal terug naar de spelers in de vorm van prijzen in natura. Zo is er een extra klassement, dat loopt over november en december waarmee men een compleet varken kan winnen, en op het einde van het zangseizoen is er een algemene kampioenviering met een barbecue die nagenoeg gratis is voor de spelers.

Volgens de Tongerse Volkskundige Jules Frère is het hanenzingen ontstaan rond 1880 in Wallonië, en van daar vrij snel naar Vlaanderen overgewaaid. Hij vermeldt ook dat kempzaad, platzaad en wormen de hanen onder vuur brengen, en dat in het zangseizoen de hanen gescheiden van de hennen worden gehouden. Frère vermeldt overigens een manier om de eigen haan te beïnvloeden: thuis de haan lekker zaad voeren uit een zakje, dat lijkt op een tabakszak. Wanneer dan de haan in het spel het juiste aantal slagen heeft gezongen, haalt men zijn tabakszak boven en de haan zwijgt want hij verwacht zaadjes. Een andere truc is het gebruik van het potlood: thuis krijgt de haan regelmatig tikken met een potlood.

Wanneer de eigenaar gedurende de wedstrijd zijn potlood bovenhaalt, weet de haan dat hij moet stil zijn, of hij krijgt tikken...

Anno 2003 is roken verboden gedurende het spel. Nu krijgen de geliefde hanen kempzaad en vitamines als krachtvoer, en misschien nog andere zangmiddelen, maar dat is geheim. Liefde krijgen de hanen in alle geval, en soms zelfs een naam zoals Hanz of Bolke. Gedurende de dioxinecrisis was hanenzingen verboden maar sommige clubs hebben in het geniep toch doorgespeeld, en zo leden weggetrokken van de andere.

Bron:

Jules Frère, *Limburgsche Volkskunde. Deel 1*. Hasselt, 1926, p.168 - 170

Reacties:

- Er zijn nog manieren waarmee je tijdens een wedstrijd hanenzingen kunt 'foetelen'. Naast het bovenhalen van een tabakszak of potlood, waarna de haan geleerd heeft te zwijgen, bestaan er andere lapmiddelen: het bovenhalen van een zakdoek in een bepaalde kleur (uiteraard omdat men dringend moet niezen), het losknopen van een sjaal (uiteraard omdat men het warm krijgt van de spanning) of het afnemen van de pet (uiteraard ook wegens de warmte). Steeds reageert een goedopgevoede haan op zo'n signaal en houdt zijn snavel. Hanenzingen is een voortdurende strijd tussen enerzijds de spelers die alsmaar nieuwe trucs verzinnen, en anderzijds de controleurs die dat moeten beletten. Misschien is dit kat-en-muis-spel wel een van de charmes van de sport. (Herman Clerinx, Hasselt)
- Op 31 december 2003 stond er een merkwaardig bericht in Het Belang Van Limburg. Uit de rennen van Benny Poelmans in Nieuwerkerken zijn 17 dure zanghanen gestolen. Van de dieven ontbreekt voorlopig elk spoor. "Maar ik zal mijn hanen altijd en overal herkennen," waarschuwt Poelmans. De hanenkweker is al jaren bezig om zanghanen van topkwaliteit te kweken. Hij ziet met de diefstal veel energie en tijd verloren gaan. Wie de diefstal zou kunnen plegen, is voor Poelmans een raadsel. "Vermoedelijk kennen ze ons. Ik ga heel vaak naar wedstrijden voor zanghanen, en daar wonnen mijn hanen al prijzen. Maandag nog 400 €. Er zitten hanen bij van 500 € en meer. Als de hanen op een of andere wedstrijd opduiken, pik ik ze eruit. Ze hebben stuk voor stuk een karakteristiek geluid dat ik meteen herken," besluit de man.

Foto's L. Indesteege

De hanen worden in hun hok geplaatst, en dan wordt genoteerd hoe veel keren ze in een uur (of half uur) kraaien. Wie dat aantal kan voorspellen, wint.

- Bericht van Bernard Delange: Destijds goede historische bijdrage over 'hanenzingen'. Momenteel kent het volksgebruik een kleine heropflakking en werd erkend als immaterieel cultureel erfgoed. Kunt u meehelpen om de geschiedenis nader te bestuderen. Zie ook www.bloggen.be/krieleniers

Wedstrijdkooien :

kooien waarmee de hanen vervoerd werden (achteraan open voor de staart):

- Wedstrijd in Waremme (uit de facebookgroep 'hanenzang'):

18:45 Za 23 jan. 95%

Bericht van Philippe

Philippe Destinez ► Bienvenue à Huy, Waremme, Hannut, Amay, Hesbaye, Condroz et Vallée mosane

7 jan. · 🌐

Een beetje FOLKLORE!

In LANTREMANGE vind je een bekend gebouw van de oudsten om het geboortehuis van Edmond LEBURTON te zijn. Sinds 1958 is deze plek een drukke koffie in het weekend vanwege een zeer originele activiteit. De landbistro is de zetel van intense parijs. Het gaat om een " Hanenzang " zoals er veel waren in de regio, met name in BOVENISTIER en zelfs rue de Hoei te WAREMME, achter de brug van de spoorwegen.

De inzet is beperkt tot € 17 en de activiteit is voor een breed publiek een gezonde vrije tijd. Iedereen behandelt zijn hanen tijdens de week om ze in goede conditie te brengen tijdens het uur dat de wedstrijd duurt. Zodra de weddenschappen zijn geregistreerd, steken de deelnemers de straat over om de naburige weide te winnen en pluimvee op te slaan in een gebouw op ongeveer 1 meter van de grond.

Bij de eerste trompet beginnen we de liedjes op te tellen en het spel bestaat erin het aantal prognoseliedjes zo dicht mogelijk te benaderen. De overschrijding van dit aantal (bijvoorbeeld 42 in plaats van 40) maakt deel uit van een afzonderlijke weddenschap die niet verplicht is. Een haan mag niet onder een minimum van 40 liedjes worden afgestemd binnen het uur dat de wedstrijd duurt. Hanen met een grote frequentie van liedjes (vaak kleine dieren) zijn moeilijker te voorzien. De meest gewaardeerd zijn degenen die tussen 40 en 60 liedjes op een rij staan, vooral in regelmatigheid. De wedstrijd eindigt bij de tweede trompet.

Net als na een voetbalwedstrijd doen we de wedstrijd opnieuw rond een weldoende infusie van mout of een kleine peket. De gelukkigste zullen hun financieel verslag ontvangen. Deze vrijetijdsbesteding, typisch Waals, maakt indruk op de vreemdelingen die de regio bezoeken. Deze plek blijft onze folklore voortbestaan en is de verplaatsing waard om het gebruik ervan te begrijpen.

Alleen het spectrum van de vogelgriep in 2003 had de activiteit gestopt. In de beelden is er zelfs een naakte haan die gek is en we vragen ons af wie hij heeft ontmoet om zo te zijn...

[🌐 · Origineel weergeven](#) · [Vertaling beoordelen](#)

  22 8 opmerkingen 17 keer gedeeld

 Vind ik leuk Delen

- Krantenknipsel uit 1987:

Kampioenschap Haspengouw

JEUK-GINGELOM. – Aan het kampioenschap van Haspengouw hanezang namen 143 liefhebbers deel. Het kampioenschap ging over 5 zondagen via optelling van de punten.

Kampioen 1987 werd Alfred Claessens uit Corswarem met 38,5 p. Dit is reeds de derde titel die Alfred Claessens in de wacht sleept. Hij werd reeds eerder kampioen in 1974 en 1979. Hij mocht de prachtige trofee ontvangen uit handen van voorzitter Maurice Ghoos.

De verdere uitslag : 2. Louis Creten, Raatshoven 36; 3. Guido Clabots, Attenhoven 33,5; 4. Jos Goyens, Roost 32,5; 5. A. Hombrouckx, Neerwinden 30; 6. G. Koopmans, Gingelom 29; 7. Erwin Thijs, Wellen 28; 8. Marcel Bollen, Bovelingen en André Geens, Wommersom 27; 10. Eli Borgers, Landen 26.

Kippen in de tuin: van hoevedier tot hobbydier

Robert Nouwen

Eeuwen lang hebben mensen dieren gehouden om in talrijke behoeften te voorzien: paarden, runderen, varkens, geiten, schapen en pluimvee zorgden voor arbeid, melk, eieren, vlees, wol enz. Van deze hoevedieren ontstonden al snel regionale variëteiten, de zogenaamde oude rassen. Het Brabantse trekpaard bijvoorbeeld is reeds te zien op het schilderij 'De val van Icarus' uit 1558 van P. Bruegel de Oudere. Bij de runderen onderscheiden wij onder meer het rode West-Vlaamse rund, de Lakenvelder of de nu uitgestorven Kempense koe. Wereldwijd kennen wij op dit ogenblik honderden kippenrassen. Een twintigtal hiervan zijn van Belgische origine: het Braekelhoen, het Mechels hoen, het Herve hoen, de Ardennner enz. Een typisch Limburgs kippenras bestaat niet.

Caesar vermeldt al bij het begin van onze tijdrekening dat de Britten kippen voor hun genoeg hielden. Wat dat genoeg was, schrijft hij er niet bij. Wij vermoeden hanengevechten. In 1910 signaleert E. Brown dat het fokken van sierhoenders erg populair was in België, en dat grote shows werden gehouden in Brussel, Antwerpen, Gent en Luik. Liefhebbers van oude pluimveerassen kwamen samen in clubs, die verenigd waren onder de in 1898 gestichte Fédération Nationale des Sociétés d'Aviculture. Enkele voorbeelden van dergelijke oude verenigingen zijn: Les Aviculteurs Belges te Brussel, Union Avicole te Luik, La Société Gantoise d'Aviculture en Het Neerhof te Gent.

Mechelse koekoek foto Belki

Samen met de ontwikkeling van de rashaenderfok en de pluimveeverenigingen ontstonden nieuwe hoenderrassen. Een aantal hoenderrassen werden gecreëerd als siervogels of sportvogels: de Antwerpse baardkriel, de Doornikse kriel, De Ukkelse baardkriel of de Watermaalse baardkriel. Zij werden geshowd tijdens pluimveetentoonstellingen en schoonheidswedstrijden, of traden in het strijdperk tijdens hanengevechten. Voor het overige hadden zij geen direct nut. Tot aan de Eerste Wereldoorlog waren het vooral de welgestelden, die actief waren als fokkers van hoenderrassen. Een prachtig voorbeeld hiervoor is de club voor de Antwerpse baardkriel, in 1904 te Brussel opgericht onder

de naam Club Avicole du Brabu Nain. In het bestuur zetelden baronnen, graven en belangrijke industriëlen. De belangrijkste motieven lagen in de schoonheid van de kip en natuurlijk het smakelijke ei. Maar ook het nationale bewustzijn en het toenmalige ideaalbeeld van het platteland speelden een zekere rol.

Na de Tweede Wereldoorlog ontstond een explosieve ontwikkeling van de pluimvee-industrie, gebaseerd op mengrassen die speciaal voor hun productieve eigenschappen werden geselecteerd en gefokt. De veeteler is om begrijpelijke economische redenen verplicht op de eerste plaats oog te hebben voor de productiviteit van zijn dieren. Dat dit kan leiden tot het uitsterven van de oude oorspronkelijke rassen, is niet direct zijn zorg. Het Mechels hoen en de Braekel leken dus tot verdwijnen gedoemd, tot amateurfokkers deze rassen in ere herstelden. Zij werden sierhoenders met voor de amateurfokker interessante nuteigenschappen. De gewone man imiteerde de vrijetijdsbesteding van de elite. De behoefte aan ontspanning was groot en de nationale hoenders waren bijzonder geschikt om de nationale trots te voeden. Deze goedmoedige uiting van nationalisme is nog altijd bij talrijke pluimliefhebbers aanwezig. Tijden de jaren 1960 liep de belangstelling voor deze hobby sterk terug. Maar met een vernieuwde belangstelling voor de natuur tijdens de jaren 1970 zien wij ook een hernieuwde interesse voor rashoenders.

Verscheidene rashoenders hebben bovendien hun eigen speciaalclubs, al dan niet met een zekere geschiedenis. Reeds in 1910 bestonden er twee speciaalverenigingen voor de Braekel, één speciaalclub voor het Hervehoen en de 'Malines Club'. Voor de hobbyfokkers van het Mechels hoen werd in 1979 de Speciaalclub voor de Mechelse Koekoek opgericht. Dankzij deze vereniging van liefhebbers, die anno 2004 zowat 400 leden telt, kan een belangrijk stuk van ons levend erfgoed in stand worden gehouden. Deze clubs kennen een bloeiend verenigingsleven met allerhande clubactiviteiten zoals infoavonden, hokbezoeken en pluimveetentoonstellingen.

Het houden van kippen is op die wijze een belangrijk en vaak miskend stukje volkscultuur geworden. De ongeveer 200 Limburgse kwekers van rashoenderen zijn sinds 1987 verenigd in het Provinciaal Verbond van Neerhofdieren van Limburg. In de zeventien plaatselijke verenigingen komen kippenkwekers van allerlei soorten bijeen: mannen en vrouwen, meer oud dan jong, arbeiders en notarissen.

Maar dat is niet alles. Dergelijke verenigingen zijn ook van wezenlijk belang voor het behoud van de genetische diversiteit van de huisdieren, een opdracht die voor pluimvee uiteraard een stuk gemakkelijker is dan voor paarden, schapen of rundvee. Dit betekent niet dat de toekomst rooskleurig is. Integendeel, er zijn heel wat problemen. Het platteland verstedelijkt en heeft steeds minder mogelijkheden tot natuurbeleving, de regelgeving betreffende het houden van vee wordt steeds strenger, er is een brede waaier aan alternatieve ontspanningsmogelijkheden, hanengekraai wordt in een woonomgeving steeds vaker als geluidshinder ervaren, ... Gelukkig zijn de meeste Limburgse fokkers in 2002 aan de kippenpest ontsnapt. Het is wel jammer dat de 'kippenacties' voor keuken- en tuinafval nog geen aandacht schenken aan dit levende erfgoed, maar de voorkeur geven aan het gepensioneerd batterijkieken. Op die wijze wordt in feite het systeem bestendig.

Reacties

- Toen ik nog klein was, had mijn buurman legkippen die een heel stuk van hun nek ongepluimd waren. Dat is mij steeds bijgebleven sinds 1936, toen ik op een andere plaats in ons dorp Elen ben gaan wonen. Ik heb die kippen nergens anders in 't dorp ooit gezien, en ik zie ze ook niet op pluimveedagen. Ze waren lichtbruin met kale nek. Ik vraag me nog steeds af welk ras het is, en of het nog bestaat. Ik wil er nog bij voegen: ze waren niet van Maaseik – kaal, lui, lekker en hovaardig. (Sylvester Colson, Elen)

- Antwoord van Robert Nouwen: Er zijn twee mogelijkheden.
 1. Het gaat om kippen die bij elkaar de nek plukken. Verenpikkerij is een teken van verveling. Dus hiermee moet je zeker rekening houden.
 2. Het gaat om de zgn. naakthalshoenders. Dat zijn kippen van een onbekende, mogelijk Hongaarse afkomst. Specifiek wordt verwezen naar Siebenbürgen. Het gaat om krachtige en productieve hoenders. Een lichtbruine kleurslag zou wel erg zeldzaam zijn. Voor foto's verwijst ik naar: <http://www.nhdb.nl/Naakthalshoenders.htm> <http://www.vzv.de/Mitglieder/Nackthals/index.htm> of <http://kippen.pagina.nl> . Ze zijn in ieder geval zeer zeldzaam.

Mollen

Luk Indestege

In sommige tijden van het jaar zijn mollen erg actief. Gazonbezitters willen geen molshopen en tuiniers willen oogsten. Daarom hebben zij een hekel aan mollen. Het zijn nochtans nuttige diertjes want ze eten regenwormen, slakken en insecten en ook de larven van de langpootmug. Mollen maken echter de weg vrij voor woelmuizen en woelratten, en die knagen de wortels van veel groenten en zelfs jonge fruitbomen weg. De mol is dus vogelvrij verklaard. Niets is te dol in de strijd tegen de mol.

Generaties tuiniers hebben in hun molvernietigingsdrift al heel veel geprobeerd. Tot de zachte middelen behoort het plaatsen van doploze flessen die, als de wind er overheen blaast, een fluitend geluid voortbrengen dat de mol akelig in de oren moet klinken. Verder zegt men dat mollen niet van trillingen houden. Op dat principe zijn de elektronische mollenverjagers gebaseerd, die voor veel geld te koop zijn. Mollen wennen echter vlug aan trillingen, zoals men kan zien op berm van drukke wegen. Er zijn zelfs mollen die het dure trilapparaat uit de grond duwen.

Een wat wildere methode is het vullen van één van de gangen met sterk stinkend materiaal, zoals teentjes knoflook, uien, haringkoppen of de inhoud van de nachtpot of een volle kattenbak. Vanuit het noorden van Duitsland is een nieuwe, milieuvriendelijke methode voor het verdrijven van mollen aangewaaid: meng drie delen melkwei met een kwart deel yoghurt. Laat dit mengsel een paar dagen in een warme omgeving verzuren en giet vervolgens deze waanzinnige 'milkshake' in de molleningang. Zodra de mol hier lucht van krijgt, zal hij er met de pootjes op de neus vandoor gaan. Een traditionele geur om mollen te verdrijven is vossenmelk.

Mocht de mol na al deze aanslagen volharden in zijn aanwezigheid, dan kan men altijd nog grijpen naar de wat ruigere middelen, zoals het volproppen van de gangen met bramentakken, waaraan de mol zich tot bloedens toe beschadigt. Ook het afsteken van molpatronen, die de zuurstof in de gangen vervangen door zwavel is erg drastisch, net als het verbinden van een uitlaat van auto of brommer met een mollenpijp. En dan maar gas geven tot de damp overal uit de tuingrond opstijgt. In plaats van verstikken kan de wrede tuinman ook kiezen voor verzuipen: het gangenstelsel vol water laten lopen. Het plaatsen van mollenklemmen of vangbuizen is de meest radicale oplossing voor het mollenprobleem, maar een mol laat zich niet vlug verschalken. Een oud verhaal vertelt over de boer die met heel veel moeite een mol levend kon vangen: als ultieme straf heeft hij het beest levend begraven.

Vanuit de traditie zijn er verschillende mollenremedies overgeleverd. Mollen zijn in Limburg al eeuwen verjaagd door op Palmzondag gewijde palmtakjes te steken op drie hoeken van tuin of veld. De vierde hoek blijft open om de aanwezige mollen te laten ontkomen. Soms gingen deze takjes groeien, en daarom ziet men geregeld buxusstruiken in een hoek van een oude tuin.

Tot aan het begin van de 20ste eeuw was mollenjager een beroep. Een rondtrekkende mollenjager had veel geduld. Hij wachtte met een spade in de aanslag tot een mol aan het stoten was, en dan wipte hij de graver handig uit de grond. Zijn hond mocht het diertje afmaken. De gevangen mol werd soms aan een stokje op het veld opgehangen, om zijn familie af te schrikken. Het beroep was beschermd want er hebben zelfs mollenjagers bestaan, met Sint-Huibrecht als patroon. De leden moesten elke eerste zondag van de maand twee voorste mollenpoten inleveren. Anders kregen ze een boete. De fijne mollenvelletjes werden indien mogelijk aan bontbewerker verkocht.

Mollenbloed was tot voor de Tweede Wereldoorlog gekend als een probaat middel tegen kiespijn. In Boirs bij Tongeren was er een populaire gebedsgenezers, die de tandpijn als volgt genas: hij 'elektriseerde' zijn wijsvinger door hem in te wrijven met mollenbloed. Vervolgens streek hij al biddend

over de pijnlijke kies, en dat hielp. Mollenpootjes werden in die tijd in Nederland nog gedragen als amulet tegen kiespijn. Ze waren te koop bij de apotheker.

Bron:

Jules Frère, *Limburgsche Volkskunde*. Deel 1. Hasselt, 1926

Reacties:

- Nog een mooi mollenspreekwoord uit het Genker dialect, vaak gehoord van mijn nonkel Jean Indestege van Winterslag wanneer een meisje borstjes krijgt: "de moerp begint te stoete". (Luk Indestege, Diepenbeek)
- Ik erger mij reeds jaren aan mensen die steeds weer vragen hoe men mollen uit hun gazon of elders kan weren. De remedie is nochtans héél simpel. De moeilijkheid is wel één molletje levend te vangen, maar ook dat is simpel. Graaf een plastieken emmer met een diepte van minstens 30 cm in de grond midden een mollengang, tot 10 cm dieper dan die gang. Plaats of span boven de emmer een stuk plastic waarin u een gleuf van circa 15 cm hebt gesneden. Span de plastic goed strak aan door op de zijkanten uitgegraven grond te leggen. Breng boven die gleuf een gebogen stuk karton of plaat aan en dek af met wat aarde.
- Trap de gang die de mol gemaakt heeft voor en achter de emmer met je voet lichtjes aan, en ga minstens tweemaal per dag kijken, eens rond 8 uur 's morgens en nog eens rond 4 uur in de namiddag, opdat de mol (als hij in de emmer gevallen en er omwille van de gladde wand niet kan uitklimmen) niet door vermoeidheid zou omkomen. Wanneer u ziet dat de aarde opnieuw aan een kant is omgewoeld (aan een kant van de in de grond geplaatste emmer), weet u dat het beestje in de emmer is gevallen. Trek de emmer eruit, neem de plastic weg, vul de opening met de uitgegraven grond weer aan en druk de grond ter plaatse lichtjes aan. Knip het staartje van de mol weg alvorens hem weer vrij te laten! De mol zal vlug weer in de grond verdwijnen en de eerder gegraven gang opzoeken. Klaar is kees. Ga op beide oren slapen, want van de mollen bent u verlost.
- Hoe kan dat? Doodsimpel! Elke andere mol die hij op zijn weg tegenkomt, spreekt hij aan en zegt: "Maak dat je hier weggkomt. Zie wat ze mij daar gelapt hebben", en hij toont zijn achterwerkje zonder staart. De anderen zeggen het op hun beurt voort aan hun andere makkers, en in een mum van tijd zijn er minstens vijfhonderd meter in het rond geen mollen meer te bespeuren. Want welk mannetje mol zou graag zijn staartje kwijt zijn? En welk vrouwtje mol zou 'n mannetje zonder staart begeren? (L.P., Hasselt)

Een paar palmboompjes in de tuin doen de mollen wegvluchten.

En als dit trucje niet werkt, staan er in elk geval een paar mooie struiken.

Imkers en hun bijen

Raymond Lambie

Bij het begin van de winter vieren nogal wat verenigingen en beroepen hun schutspatroon. Denken we maar aan de muzikanten (Sint-Cecilia, 22 november), de metaalbewerkers en de veeartsen (Sint-Elooi, 1 december) en de gevaarlijke beroepen als mijnwerkers en brandweerlui (Sint-Barbara, 4 december). Imkers vieren op 7 december hun patroonheilige Sint-Ambroos.

Ambrosius werd omstreeks 340 geboren in Trier. Zijn vader was er Romeinse stadhouder; zijn moeder was een overtuigde christen. Beide behoorden tot de oude adel van Rome. Een legende vertelt dat eens een bijenzwerm boven de wieg van de kleine Ambrosius zweefde. De bijen vlogen in zijn mondje en er druppelde honing naar binnen. Vandaar dat de latere beschermheilige van de imkers als bisschop zo honingzoet kon preken. Bisschop worden was echter allerminst de ambitie van de jonge Ambrosius. Hij wilde politicus worden en studeerde rechten en retorica. Na de dood van de bisschop van Milaan trachtte Ambrosius de vrede te herstellen in het bisdom, dat door theologische twisten verscheurd was. Ambrosius stelde het gezag van de Kerk boven de autoriteit van de keizer, en wist de keizer ertoe te bewegen alle heidense culten te verbieden. Sint-Ambrosius stierf op paaszaterdag 4 april 397. Hij is de geschiedenis ingegaan als een onverschrokken herder en prediker. Hij wordt vanzelfsprekend met een bijenkorf afgebeeld.

Honing wordt in verschillende culturen gebruikt als het zinnebeeld van de menselijke welsprekendheid en de macht van het woord. Voorts zien we dat van in de oudheid bijen symbool staan voor een perfect georganiseerde maatschappij. Het is een beetje vanzelfsprekend dat de samenhang in de sociale bijenstaat enkel kan door een goede communicatie. De kerkvader Ambrosius zei ooit: "Alleen de bijen hebben alle kinderen gemeenschappelijk. Allen bewonen ze één huis, één heimat omgrenst hen. Gemeenschappelijk is de arbeid voor allen; gemeenschappelijk is de voeding."

Een bijenkorf of de honingraat symboliseert niet zelden het bezit van een eigen woning. Elke bijenzwerm begint trouwens onmiddellijk bij aankomst op een nieuwe vestigingsplaats te bouwen. Sommige bankinstellingen gebruiken dan ook dit symbool voor spaarzaamheid bij het verwerven van een eigen woning. Ten slotte worden bijen en bijenkorven in de volksmond als voorbeeld gesteld voor deugden als werklust, spaarzaamheid en ordelijkheid.

In Limburg zijn er nog een kleine 500 imkers. Het zijn vaak gepensioneerden die vroeger in de land- en tuinbouw hebben gewerkt. De laatste jaren komen er mensen uit alle sociale klassen bij, die begaan zijn met de natuur. Er zijn ook jongeren die belangstelling vertonen, meestal vanuit hun natuurinteresse. De imkers zijn verenigd in de Koninklijke Vlaamse Imkersbond en de Vlaams- Nederlandse Imkersfederatie. De Limburgse imkersbond is te vinden op www.vzwlib.be/gezondheid.htm . De 35 plaatselijke verenigingen hebben kleurrijke namen zoals De Boekweitbij, Pelterbiehal en De Vlijtige Bestuivers. Zij organiseren begin december hun jaarlijkse patroonsfeest met lekker eten, waarbij honing als ingrediënt natuurlijk niet mag ontbreken.

Koeschijten

Luk Indesteege

Sinds een tiental jaren is Limburg weer een volksgebruik rijker. Talloze verenigingen trachten hun kas te spijzen met een originele loterij, waarbij een koe met een welgemikte vlaai de winnaar aanwijst: het koeschijten. Het is tevens een zeer geschikte oefening in onthaasten.

De regels van het spel liggen niet vast, maar elke organisator vaardigt regels uit om hoogoplopende conflicten te vermijden. Het koeschijten vindt meestal plaats op een voetbalveld of een weide, waarop een rechthoekig stuk is afgebakend. Hierin zal de koe haar gang gaan. Het veld wordt verdeeld in vakken van 1 vierkante meter, soms van 1 bij 2 meter, soms vierkanten met een halve meter zijde. Deze vakken worden willekeurig of systematisch genummerd, zoals de velden van een schaakbord. De nummering van vakken wordt soms pas bekend gemaakt nadat de loten verkocht zijn. Eén vak wordt verkocht voor 1 tot 3 €. Meestal zijn er duizend of meer vakken. Winnaar is de eigenaar van het vak waarin de koe, na het loslaten, haar eerste vla (of het grootste gedeelte ervan) deponiert. Hoofdprijzen van 300 tot 1.000 € zijn niet ongebruikelijk. De eigenaar(s) van de aanpalende vakken krijgen soms een troostprijs van 10 tot 40 €. Er zijn nog twee belangrijke bepalingen die in de reglementen terugkeren: de opmetingen gebeuren door een echte landmeter en de organisatie is niet verantwoordelijk voor gebeurlijke ongevallen.

Zoals bij een loterij verschijnt de uitslag in de lokale pers en is er een uiterste datum voor afhaling van de prijs. Andere organisatoren eisen aanwezigheid, omdat ze ook veel verdienen aan de drank.

Als de koe haar taak volbracht heeft, plaatst de landmeter zijn roodwit gekleurde stok in het midden van de vlaai, en dan begint het spannende meten. Gedurende het spel kunnen de aanwezigen iets drinken en de koe vanaf de zijlijn beïnvloeden in de richting van de eigen vakken. De organisatie heeft er alle voordeel bij dat de koe niet te vlug dropt, want dan stijgt de winst van de drankenomzet. De Chiro van Kinrooi had in 2002 een probleem: de koe liep zo lang rond zonder te droppen, dat zij afgelost door een andere koe moest worden. De eerste moest dringend worden gemolken.

In Bree heeft men het spel al met drie koeien tegelijk gespeeld: een rode, een zwarte en een witte. Dat verhoogt de omzet want men kan elk vak driemaal verkopen. Hierdoor is er ook meer actie op het veld; dat is nodig want we leven in een actietijd. Een laatste variant duikt op in Molenbeersel. Daar werd de traditionele koe dit jaar bij de Molenfeesten vervangen door een ezel. Het spel werd ezeldroldroppen genoemd. Het voordeel hiervan is natuurlijk dat de bolus van de ezel minder discussie meebrengt dan de soms uitgestrekte koeienvlaai. Bovendien is het properder voor de landmeter.

Het 'schijt je rijk-spel' is waarschijnlijk afkomstig uit Nederland, en Limburg is de provincie met de langste grens met Nederland. Het koeschijten wordt vooral in de grensstreek gespeeld: Molenbeersel, Kinrooi, Bree, Opgrimbie, ... In Hasselt en Genk is het ook al gesignaleerd, net als in Leuven bij de studenten. In het Openluchtmuseum van Bokrijk werd in 2003 eveneens aan koeschijten gedaan nabij herberg De Kleinaert. De *champetter* verkocht de loten en leidde het spel. Dit naar aanleiding van het project 'lekker dier'. Wie ervaring in het koeschijten wil opdoen, kon dus in Bokrijk terecht.

Bronnen:

- www.cs.kuleuven.ac.be/museum/misc/koe2002
- www.ubizenechohasselt.be/Events/Schijtjeriek/koe.html

Reacties:

- De zaalvoetbalclub van Opgrimbie organiseerde op halfoogst 2001 een wedstrijd 'schijt je rijk'. Een plein werd in 1000 vakjes verdeeld en dan werd koe Klara op het terrein losgelaten om haar vrachtje te deponeren. Voor de toeschouwers-kaartenbezitters achter de omheining kon Klara niet vlug genoeg tot de actie overgaan. Voor de kastelein aan de overkant kon ze best daarmee wachten tot 18 uur, einde van de wedstrijd, want zolang waren er dorstige toeschouwers. Helaas, ondanks alle drinkwater ten spijt, had Klara blijkbaar haast om uit die genadeloos gloeiende zon weg te komen. Tot jolijt van de ene en consternatie van de andere mikte Klara al na exact 41 minuten een model van een koevlaai in vak K49. Winnaar was Maasmechelaar Sylvain Olefs. De man kreeg 35.000 FR in handen. De vier vakken die grensden aan het winnende strontvak, kregen 1500 FR als troostprijs.
- Eddy Tielemans, medewerker van het Limburgs Museum in Venlo, meldt dat er op zaterdag 11 juli 1992 een primeur was voor Nederlands Limburg: 'Koeschiete'in Well'. De vriendenclub De Batjakkers vierden hun 10jarig bestaan en verkochten 100 stukken van 1 m², telkens voor 10 gulden. De koe werd losgelaten om 21 uur en loste haar lading om 22u10. De winnaar, Ron Kroon, kreeg de helft van de opbrengst of 500 gulden. Hij heeft van vreugde gedanst in de koeienvlaai waarmee hij won.

Gokken waar deze koe haar vlaai zal deponeren.

